

Olje- og energidepartementet
v/ Energi- og vannressursavdelingen
Postboks 8148 Dep
0033 Oslo

21.10.2016

Merknad

Vi viser til NVEs innstilling 14.12.15 gjeldende prosjektet «Vossadalsvatn i Øystesevassdraget. Overføring til Samnangervassdraget» (NVE saksnummer 201001976) og prosjektet «Øystese kraftverk» (NVE saksnummer 200903234).

Vi fremmer her en merknad til departementets sluttbehandling av de omsøkte vannkraftprosjektene. Natur- og friluftslivorganisasjonene har tidligere i prosessen fremmet høringsinnspill. Disse innspillene står fremdeles ved lag.

1.0 Forutsetninger for konsesjonsbehandlingen fremmet av Olje- og energidepartementet og Stortinget

Vi viser til forutsetninger for konsesjonsbehandlingen fremmet av departementet og Stortinget i 2009: «*Flertallet viser til Regjeringens merknader som åpner for ytterligere vassdragsvern, dersom en kan dokumentere særskilte kvaliteter som ikke er til stede i vassdrag som allerede er vernet*», jf. St. prp. nr. 53 (2008-2009), s. 7 og Innst. 237 S (2015-2016).

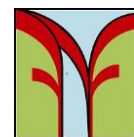
Funn av svært viktige naturmangfoldverdier i nedre del av Øystesevassdraget dokumenterer «særskilte kvaliteter».¹ De kartlagte naturmangfoldverdiene i nedre del kommer i tillegg til verdivurderingen av friluftsliv-, landskap-, reiseliv- og fiskekvaliteter. Stortingets og departementets forutsetninger for konsesjonsbehandlingen må legges til grunn for skade- og ulempevurderingen etter vassdragsreguleringsloven § 8 og vannressursloven § 25. Vi kan ikke se at Stortingets og departementets forutsetning er drøftet i NVEs innstilling 14.12.2015. Vi ber departementet drøfte og ta stilling til om det foreligger «særlige kvaliteter som ikke er til stede i vassdrag som allerede er vernet», jf. Innst. S. nr. 289 (2008-2009) og Innst. 237 S (2015-2016).

1.1 Forutsetninger i utredningsprogrammene

Utredningsprogram fastsatt for Øystese Kraft AS 11. mai 2011 (NVE saksnummer 200903234-36) og overføringsprosjektet til BKK Produksjon AS (NVE saksnummer 201001976-44) vektlegger: «Hensikten med utredningsprogrammet er å få kunnskap om vesentlige konsekvenser av utbyggingsplanen. Søker kan selv velge hvem som skal utføre de faglige utredningene. Det er viktig at de som er ansvarlige for utredningene er faglig kvalifisert for oppgaven, og at utredningsarbeidet gjennomføres med faglig integritet». (våre understrekninger).

Utredningsprogrammet fra NVE vektla i avsnittet «Karplanter, moser, lav og sopp»: «Ved beskrivelse av enkeltarter skal det fokuseres på områder som er identifisert som verdifulle naturtyper/ truede

¹ «Kartlegging av naturverdier i nedre deler av Øystesevassdraget i Kvam herad, Hordaland» (Torbjørn Høitomt og Jon T. Klepsland, Biofokus, 2016)

vegetasjonstyper og det skal legges vekt på rødlistearter og arter som omfattes av DN's handlingsplaner (<http://www.dirnat.no/truaarter>). Konsekvenser av tiltaket for karplanter, moser, lav og sopp skal utredes for anleggs- og driftsfasen». (våre understrekninger)

Vi viser til at formålet med konsekvensutredninger er å fremskaffe beslutningsrelevant informasjon og klarlegge «vesentlige virkninger for miljø og samfunn», jf. plan- og bygningsloven §14-1 og forskrift om konsekvensutredninger for tiltak etter sektorlover § 1. I tillegg har naturmangfoldloven §8 en bestemmelse om at kravet til kunnskapsgrunnlaget skal stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfold. Forutsetningene stilt i utredningsprogrammet og de rettslige kravene til konsekvensutredninger ble ikke innfridd i de faglige naturmiljøundersøkelsene fremlagt av tiltakshaverne.

Vi viser også til den faglige vurderingen fremlagt av Biofokus i deres rapport, s. 13, avsnitt «4.4. Samlet vurdering»: «De store verdiene i området skyldes kombinasjonen av markert og variert kløftetopografi, rik berggrunn, fuktig klima, variert skogbilde og forekomst av fossesprut. Flere av de påviste rødlistede artene er antatt å ha optimale leveforhold i Øysteseelva på grunn av kombinasjonen av nokså høy solinnstråling (varmt klima) og svært humide forhold. Det er også viktig å påpeke at det er potensial for å finne rødlistearter også i andre grupper, eksempelvis insekter og sopp». (vår understrekning)

Vi ber departementet vurdere om det kan være behov for ytterligere tilleggsutredninger, jf. naturmangfoldloven § 8 og plan- og bygningsloven § 14-1.

2.0 Merknader til prosjektet Øystese kraft

2.1 Internasjonalt ansvar for å ivareta bekkekløfter og fossesprøytsoner

I innstilling 14.12.15 konkluderer NVE om begge søknadene, s. 20: «NVE mener at det samlede kunnskapsgrunnlaget som er framkommet i søknadene med KU-rapporter, høringsinnspillene til søknadene og tiltakshavernes kommentarer, oppfyller kravene til kunnskapsnivå som naturmangfoldloven § 8 stiller, sett i forhold til sakens karakter og risikoen for skade på naturmiljøet». Biofokus-rapporten dokumenterer ny beslutningsrelevant kunnskap som NVE ikke hadde tilgjengelig på det tidspunktet innstillingen ble skrevet. Departementet må derfor gjennomføre en ny og selvstendig vurdering av de miljørettslige prinsippene som følger av naturmangfoldloven kap. II. Vi viser til Sivilombudsmannens uttalelse i sak 2011/1372: «Det er viktig at de utøvende myndighetene lojalt følger opp lovgivers krav etter naturmangfoldloven. Krav til begrunnelse oppfordrer til større grundighet og nøyaktighet ved behandling og avgjørelse av saken, noe som i neste omgang vil føre til flere materielt sett riktige avgjørelser».

Vi ber departementet om å vurdere den samlede belastningen på naturtypene «Bekkekløft og bergvegg» og «Fossesprøytsoner» i området etter naturmangfoldloven § 10, og at det legges vekt på de særskilte naturverdiene som er dokumentert i fossesprøytsonen og skogsbekkekløften i nedre del av Øystesevassdraget. Virkningene av overføringsprosjektet til BKK Produksjon AS er også relevant og viktig å ta i betraktning.

En slik vurdering er relevant for sluttbehandlingen av Øystesevassdraget, og vi viser til at naturtypene bekkekløfter og fossesprøytsoner også var sentral i forbindelse med Risbruelva kraftverk (NVE saksnummer 201105566, OED saksnummer 16/788-), Skeie kraftverk (NVE saksnummer 201104132) og Tokagjelet kraftverk (NVE saksnummer 20070553, OED saksnummer 16/372-). De omtalte

prosjektene var planlagt i elver tilhørende nedbørfeltet til Steinsdalsvassdraget (vassdragsnummer 052.7Z), som er tilgrensende nedbørfelt vest for nedbørfeltet til Øystesevassdraget i Kvam herad. Fylkesmannen i Hordaland ba NVE om å vurdere den samlede belastningen på fossesprøytsoner og bekkekløfter i området. NVE behandlet de to prosjektene samlet med hensyn til konsekvenser for naturtypene «Bekkekløft og bergvegg» og «Fossesprøytsoner».

I forvaltningspraksis har NVE og OED lagt til grunn følgende retningslinje (jf. Ygna i Valdres, NVE saksnummer 201104863-7, OED saksnummer 15/581): «Tiltak som kommer i konflikt med arter som er "kritisk truet" eller "sterkt truet", eller naturtyper som Norge har et internasjonalt ansvar for, eller vil vanskeliggjøre nasjonal oppfyllelse av internasjonale avtaler kan ikke påregne å få konsesjon». I departementets retningslinje for små vannkraftverk er det også fremhevet, s. 20, «To naturtyper som kan berøres av små vannkraftverk og som Norge kan sies å ha et internasjonalt ansvar for, er bekkekløfter og fossesprøytsoner».

I behandlingen av Risbruelva kraftverk og Tokagjelet kraftverk skriver departementet (klagesak Risbruelva kraftverk, 9.9.2016): «Departementet meiner det må bli lagt til grunn at Risbruelva kraftverk vil ha negative konsekvensar for naturtypen bekkekløft og førekomsten av den trua arten hårkurlemose som følgje av betydeleg redusert vassføring. Bekkekløfter er verdifulle naturtypar som Noreg òg har eit internasjonalt ansvar for å forvalte. Departementet legg òg vekt på dei samla konsekvensane på bekkekløfter i Steinsdalen og har sett klagen i samanheng med NVE si tilråding for Tokagjelet kraftverk, som er eit vesentleg større prosjekt med ein årleg produksjon på om lag 74 GWh. Tokagjelet er gjeve endeleg løyve samstundes med departementet sitt vedtak for Risbruelva kraftverk».

I Risbruelva ble naturtypen bekkekløft registrert og gitt A-verdi. I Tokagjelet ble naturtypen bekkekløft registrert og gitt B-verdi. I Skeisbekken ble naturtypen bekkekløft også registrert og gitt B-verdi. Både NVE og departementet vurderte at Revsgjelet i Risbruelva og Tokagjelet i Steinsdalselva har «mange av de samme naturverdiene», men at Revsgjelet «regnes for å ha større verdi». Risbruelva kraftverk fikk avslag. Skeie kraftverk fikk konsesjon fra NVE, 3.7.15. I saken om Tokagjelet kraftverk la departementet vekt på «forsyningsikkerhet» og «viktig bidrag i fornybarsatsingen», jf. Kgl. res. 9. september 2016.

Det er registrert en skogsbekkekløft og en fossesprøytzone i nedre del av Øystesevassdraget – begge er gitt A-verdi. Øystesevassdraget er nasjonalt viktig. Vi ber departementet legge vekt på at det nå er gitt konsesjon til Tokagjelet kraftverk på 70 GWh, og at naturverdiene i nedre del av Øystesevassdraget er særskilte og at omfanget av rødlistearter, og antallet og typen fuktkrevende arter ikke fremkommer i andre kjente bekkekløfter og fossesprøytsoner i dette området. Vi ber også departementet legge vekt på at det er identifisert arter her som regnes som sjeldne, antallet truede arter, og at det er funnet arter som har status som sårbare (VU) og nært truet (NT) etter «Norsk rødliste for arter 2015». Det ble også registrert en lavart som muligens er ny for Norge (*Arthonia excipienda*).² Til tross for bidraget i restfeltet, så vil overføringsprosjektet til BKK Produksjon AS føre til en vesentlig endring av hydrologien i vassdraget og med virkning for arter som er avhengig av vannføringen i vassdraget. Vi ber også departementet legge vekt på at de foreslåtte

² Biofokus bemerker s. 12, ibid.: «*Arthonia excipienda* er imidlertid et nylig utskilt taksa og det er noe usikkerhet knyttet til bestemmelsen av tidligere innsamlet materiale. Det er derfor ikke mulig å konkludere i denne saken».

manøvreringsreglementene for de omsøkte prosjektene ikke vil være et tilstrekkelig avbøtende tiltak, og at en endring av vannføringsregime vil kunne føre til reduksjon av naturmangfoldet i det to nevnte naturtypene. Vi viser til at de hydrologiske effektene av foreslått manøvreringsreglement: 1) fossesprutsonen vil bli mindre, 2) luftfuktigheten langs elva vil reduseres og 3) vår- og forsommerknipa forsterkes. Det er relevant å legge til grunn forvaltningsmål for naturtyper, økosystem og arter, jf. naturmangfoldloven §§ 4 og 5.

Vi viser til kunnskapsgrunnlaget og føre-var-prinsippet, jf. naturmangfoldloven §§ 8 og 9. Vi viser til at en vurdering av naturmangfoldloven § 9 vil være relevant. Etter andre setning i naturmangfoldloven § 9 er det tilstrekkelig at det foreligger en «risiko for alvorlig eller irreversibel skade på naturmangfoldet» - for å anvende denne bestemmelsen stilles det ikke krav til sannsynlighetsovervekt for at skade vil oppstå, jf. forarbeidene til loven og merknader til bestemmelsen i Ot. prp. nr. 52 (2008-2009).

Vi viser til at forarbeidene også legger vekt på at «Forvaltningsmyndighetenes tiltak forutsettes å skje innen rammene av internasjonale avtaler som Norge er bundet av». Vi viser til Aichi-målene, som ikke er rettslige bindende mål, men mål som er satt for å gjennomføre forpliktelsene etter FN-konvensjonen om biologisk mangfold. FN-konvensjonen om biologisk mangfold er en folkerettslig bindende avtale, jf. St. meld. nr. 14 (2015-2016). Målene er relevante i forhold til å ivareta verdifulle naturtyper og truede arter, og dermed også relevante mål å legge til grunn for myndighetenes ressursforvaltning.

Stortinget og Regjering har fastsatt nasjonale miljømål. Det er relevant å vise til de nasjonale miljømål med tanke på naturverdiene som er identifisert i nedre del av Øystesevassdraget: «1.2 Ingen artar og naturtypar skal utryddast, og utviklinga til truga og nær truga artar og naturtypar skal betrast». At dette er relevante hensyn å legge til grunn fremgår også av Forskrift om konsekvensutredninger for tiltak etter sektorlover (FOR-2014-12-19-1758), vedlegg IV «Rammer for konsekvensutredningen» bokstav a.

3.0 Merknader til prosjektet «Vossadalsvatn i Øystesevassdraget. Overføring til Samnangervassdraget»

3.1 Større sammenhengende naturområde med urørt preg

Olje- og energidepartementet sendte 11.5.2015 en ny retningslinje til Norges vassdrags- og energidirektorat gjeldende større sammenhengende naturområder med urørt preg. I brevet ber departementet NVE om å legge til grunn retningslinjen ved alle typer inngrep etter vassdrags- og energilovgivningen: «*Store sammenhengende naturområder med urørt preg har stor verdi for naturmangfold, friluftsliv og ofte landskap. Det må gjøres en konkret vurdering av eventuelle konsekvenser for slike områder*».³

Det legges her til grunn en ny vurderingsnorm for energiprosjekter. Vi viser til at konsekvensutredningene som er gjennomført ikke er i tråd med den nye vurderingsnormen, og dermed er konklusjonene om konsekvenser heller ikke tilfredsstillende i forhold til den nye vurderingsnormen.

³ Jf. Energimeldingen, Meld. St. 25 (2015-2016) s. 195, hvor det blir skrevet at det må gjennomføres en konkret vurdering av konsekvenser for områdets verdier.

Regjeringen skriver i ny friluftslivsmelding (Meld. St. 18 (2015-2016): «Regjeringen mener det er svært viktig å ivareta større og sammenhengende friluftsområder i fjellet nær storbyene, både i et kort og langt perspektiv». Vi viser til den status som øvre del av Øystesevassdraget har etter regional kartlegging og verdisetting av friluftslivsområder i Hordaland, og til den bynære lokaliseringen til Bergensregionen og tettstedene i Hardangerregionen.

I arbeidet med Samla plan for vassdrag ble det utarbeidet en vassdragsrapport for prosjekt 235/236 Øystese-/Myklavassdraget (Høvik, 1984). I denne rapporten beskrives Øystesevassdraget: "Området sin verdi er knytta til at det er eit gjenverande urørt område omgjeve av vassdrag som er sterkt berørt av vasskraftutbygging". Over tjue år senere, skriver NVE i sin innstilling 19. mai 2006 (NVE saksnr. 200501716-60): "Øystesevassdraget er relativt urørt, samtidig som det ligger inn mot en region som er forholdsvis tungt berørt av kraftproduksjon".

Øystesevassdraget er blant de aller siste nedbørfeltene i dette området uten tyngre vassdragsreguleringsinngrep. I vurderingen til Verneplan IV (1993) av Mosneselva i Etne kommune (Hordaland) ble det blant annet vektlagt: «At vassdrag ligger i et område som for øvrig er mye berørt av kraftutbygging, er med på å øke feltets verdi».

Arealindikatoren «Inngrepsfrie naturområder» i Norge er ett av momentene som har betydning for «sammenhengende naturområder med urørt preg». Øystesevassdraget inngår i det største inngrepsfrie naturområdet som i sin helhet ligger i Hordaland fylke, og som ikke inngår i et verneområde i Hordaland. Vi ber derfor departementet vektlegge betydningen av allerede gjennomførte energitiltak i randsonen rundt dette inngrepsfrie naturområdet, og at disse allerede bidrar med en betydelig mengde fornybar kraftproduksjon.

3.2 Friluftsliv

3.2.1 Ruter i influensområdet

NVE skriver på s. 7 i innstilling «En del fotturister velger isteden å gå stien via Honskursdalen eller via den spesielle turisthytta Breidablikk (kjøpt av Bergen turlag i 2013), på vei til eller fra Vending turisthytte. Vending turisthytta ligger i nett av merkete turstier Kvamsfjella. Ifølge Bergen turlag er området godt besøkt» (vår understreking).

På s. 38 i innstillinga til OED «NVE vil påpeke at den merkete stien opp Fitjadalen og Vossadalen forbi Vossadalsvatn er en av diverse stier som brukes av turgåere som starter eller ender opp ved Fitjadalsvatn. Blant de som går mellom Fitjadalsvatn og Vending turisthytte er det også en god del som velger å gå via Honskursdalen eller Breidablikk turisthytte». (vår understreking)

Merknad 3.2.1: Det er bare stien fra Fitjadalsvatn til Vossadalen forbi Vossadalsvatn som er T-merket rute. Et viktig hensyn her er at umerket sti gjennom Honskursdalen ikke kan komme til erstatning for T-merket rute gjennom Vossadalen.

Umerket sti gjennom Honskursdalen er også en brattere og mer krevende rute. Flertallet av brukerne av området som skal til eller fra Vending turisthytte benytter T-merket rute gjennom Vossadalen. En populær rundtur til turisthytten Breidablikk er nedfart langs Glyntabakkane og så ned gjennom Vossadalen forbi Vossadalsvatnet. Fra og til Vending vil også den naturlige ruten gå langs Øystesevassdraget. En del av den særskilte naturopplevelsen er nettopp å kunne følge

Øystesevassdraget. Fraføring av vann ved Vossadalsvatnet vil sterkt redusere naturopplevelsen på strekket mellom Fitjadalsvatnet og Vossadalen, også for de som velger å ta av på umerket sti ved Geitastølen og opp gjennom Honskursdalen. Vi ber departementet vektlegge i sin sumvirkningsvurdering at dette er den siste T-merkete ruten i dette området hvor man kan følge et urørt vassdrag. Vi ber også departementet vektlegge at Bergen og Hordaland Turlag har bygd/åpnet fire nye turisthytter i området siden 2006.

3.2.2 Kulturhistoriske merknad knyttet til T-merket rute langs Øystesevassdraget

En gammel buføreveg/ ferdseveg følger Øystesevassdraget fra Fitjadalsvatnet og opp til fjells for å nå stølene i Botnane (Geitastølen), Eivindsete, Fugladalen, Solheimedalen, Søylene og Kjerringadalen. Buførevegen er fremdeles i bruk når bøndene driver sauene til og fra fjellbeitene. Ferdseveien var et viktig samband mellom Øystese ved fjorden og Hamlagrø, Bergsdalen og Vosseområdet, jf. Navnet Vossadalen. T-merket rute følger i stor grad den gamle buførevegen/ ferdsevegen. Buførevegen/ ferdsevegen er tegnet inn på en kartskisse trykt i Den Norske Turistforenings Årbok 1889, s. 13, er denne ruta markert med stiplet linje (Reusch 1889). Samson Bjørke (1985) har skildret de gamle ferdsevegene over fjellet mellom Voss og Øystese i boka «Folket og fjellet: Ein Stølsheim i Hardanger». Bjørke (1985) skildrer også rutene gjennom Vossadalen. Vi kan ikke se at faggrunnlaget gjør rede for de kulturhistoriske sidene ved denne ferdsevruten og verdien denne stien har. Overordnet går det fram at formålet med energiloven §1-2 er at det skal tas hensyn til «allmenne og private interesser som blir berørt». Spesielt er dette også et hensyn som faller inn under skade- og ulempevurderingen etter vassdragsreguleringslova §8.

3.3 Landskap

3.3.1 Landskapsvurdering

Utredningsprogrammet fra NVE (NVE saksnummer 201001976-44, datert 11. mai 2011) stiller krav om «De overordnede trekkene ved landskapet beskrives i henhold til «Nasjonalt referansesystem for landskap» (NIJOS-Rapport1 0-05) som kan finnes på www.skogoglandskap.no. Beskrivelsen skal ha en detaljeringsgrad tilsvarende underregionnivå eller mer detaljert». Hordaland fylkeskommune har gjennomført en kartlegging og verdsetting av landskapet i Hordaland fylke etter NIJOS-standard (Nasjonalt referansesystem for landskap). Rapportgrunnlaget er beslutningsrelevant, og forelå også på det tidspunktet konsekvensutredningene ble utformet. Vi kan ikke se at NVE nevner eller drøfter dette kunnskapsgrunnlaget i innstillingen 14.12.2015. Konsekvensvurderingene som er utført i samband med de to omsøkte prosjektene i Øystesevassdraget har referanser til kartleggingsarbeidet, men ikke referanser til verdisettingsarbeidet som ble utført av Aurland Naturverkstad. Kartleggingsrapporten «Landskapsklassifisering av innland i Hordaland» ble publisert i 2009. Verdisettingsrapporten «Verdivurdering av landskap i Hordaland fylke» ble utgitt i 2011. Vi ber departementet legge vekt på dette kunnskapsgrunnlaget, da dette er en samlet verdivurdering av landskapstypene i Hordaland.

I øvre del av nedbørfeltet til Øystesevassdraget har vi landskapstypen «Storforma og alpine fjellmassiv». Vossadalsvatnet ligger mellom Fuglafjell i vest og Kjetilsnuten i øst. Fuglafjellet er ett av to storforma fjellmassiv i Hordaland som er vurdert til å ha «stor verdi». Vi ber departementet legge vekt på de særlige landskapsverdiene som er identifisert her i sin vurdering av «større sammenhengende naturområder med urørt preg».

Rapportgrunnlaget og landskapskart er tilgjengelig på hjemmesiden til Hordaland fylkeskommune:

<http://old.hfk.no/Hordaland-fylkeskommune/planlegging/Planrettlegging/Plantema/Landskap-i-plan/Landskapskartlegging-av-Hordaland-fylke/>

Vurdering av landskapsmessig mangfold er også et relevant hensyn etter naturmangfoldloven, jf. naturmangfoldloven §§ 1 og 3 bokstav i.

Vi ber departementet legge dette kunnskapsgrunnlaget til grunn for skade- og ulempevurderingen etter vassdragsreguleringsloven § 8.

3.4 Naturmangfold

I utredningsprogrammet (NVE saksnummer 201001976-44 kv/jfj, datert 11. mai 2011) ble det presisert: «*Verdifulle naturtyper, inkludert ferskvannslokaliteter, skal kartlegges og fotodokumenteres etter metodikken i DN-håndbok 13 (Kartlegging av naturtyper- verdisetting av biologisk mangfold) og DN-håndbok 15 (Kartlegging av ferskvannslokaliteter).*»

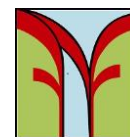
Utredningsprogrammet ble offentliggjort 11. mai 2011, dvs. en uke før Artsdatabanken lanserte «Norsk rødliste for naturtyper 2011», 18. mai 2011.⁴ Vi ber departementet merke seg at SWECOs naturmiljørapport ikke har referanser til «Norsk rødliste for naturtyper 2011». Naturmiljørapport «Overføring av Vossadalsvatn i Kvam herad, Hordaland. Konsekvenser for naturmiljø og naturens mangfold» er datert 9.12.2011.

Vi ber også departementet merke seg at utredningsrapporten fra SWECO heller ikke har gjort tilstrekkelig rede for naturverdiene i fossesprutsonen og skogsbekkekløften ved Ørredalsfossen. I utredningsrapporten «Overføring av Vossadalsvatn i Kvam herad, Hordaland. Konsekvenser for naturmiljø og naturens mangfold» er fossesprutsonen ved Ørredalsfossen gitt C-verdi (lokalt viktig) – dette får også virkninger for omfangs- og konsekvensvurderingen i denne fagrapporten, jf. befaringsrute s. 12 og ss. 30 og 33 verdivurdering. Vi ber departementet merke seg at videre nedstrøms Ørredalsfossen bygger naturmiljøvurderingene på dokumentet «Øystese Kraft AS. Forhåndsmelding for Øystese kraftverk, Kvam herad. Multiconsult. Juli 2010».

Merknad 3.4:

1. SWECOs naturmiljørapport diskuterer ikke potensielt negative effekter på fossesprutsona og skogsbekkekløften ved Ørredalsfossen, og de fuktighetskrevene artene som har sitt leveområde her.
2. Hydrologirapporten konkluderer på følgende måte angående forhold rundt snøsmelting og overføring: «På bakgrunn av dette vurderes ikke vannføringen før og etter overføring av Vossadalsvatnet å bli mer forskjellig enn den variasjon som ses mellom år». Vil de fuktighetskrevene artene tåle flere «tørre år»?
3. Hvordan kan vi vite at 70%-restvannføring er nok til å påvirke naturmiljøet i Ørredalsfossen i «liten grad» og at konsekvensen blir «liten negativ»?

⁴ Utredningsprogrammet fastsatt av NVE 11. mai 2011 for Øystese kraft og overføringsprosjektet til BKK Produksjon AS (dokument: NVE saksnummer 200903234-36 og NVE saksnummer 201001976-44)

3.4.1 Naturtype: Bekkekløft mellom Vossadalshola og Geitastølen

Bekkekløfter er regnet som en verdifull naturtype etter DN-håndbok nr. 13 (Håndbok 13 – 2. utgave 2006. Oppdatert 2007. «Kartlegging av naturtyper – verdisetting av biologisk mangfold», jf. s. 163-169 og omtale av «F09 Bekkekløft og bergvegg». I håndboken er det også presisert at kartleggingsstatus er regnet som «Dårlig». I håndboken drøftes det «Hvorfor er denne naturtypen viktig?»: «Bekkekløfter er en av våre mest varierte og dramatiske naturtyper med konstant høy fuktighet. De store vekslingene i naturforhold gir et høyt artsmangfold og stort innslag av rødlistearter. Liten tilgjengelighet på grunn av vanskelig topografi har ofte resultert i stabile miljøforhold og kontinuitet».

Vi kan ikke se at det i konsekvensutredningsgrunnlaget eller i NVEs innstilling 14.12.2015 – til tross for at NVE i utredningsprogrammet har bedt om en kartlegging av verdifulle naturtyper – har tatt med eksistensen av naturtypen «Bekkekløft og bergvegg» i området mellom Vossadalshola og Geitastølen. Det eksisterer her en markant bekkekløft fra 443 moh. (WGS 84 DMS 60°26'23.01"N 6°7'12.1"Ø) til 480 moh. (WGS 84 DMS 60°26'19.42"N 6°6'56.73"Ø). Vi ber Olje- og energidepartementet om å legge dette til grunn for ulempevurderingen.

3.4.2 Intakt nedbørfelt og naturtypen elveløp

Vi viser til «Norsk rødliste for naturtyper 2011» og naturtypen «elveløp» (NT) og «innsjø» (NT), s. 72: «Videre er 2 naturtyper vurdert som nær truet (NT); innsjø (inkludert dammer og tjern) og elveløp (inkludert bekker), på grunn av tilstandsreduksjon. Aktivt ferskvannsdelta er vurdert under hovedtypen aktivt delta. Årsaken til tilstandsreduksjon for hovedtypene er først og fremst eutrofiering, forsuring og vannkraftutbygging. Bekker er utsatt for nedbygging i tillegg til tilstandsreduksjon (se referanser i Schartau m.fl. 2008)».

Under innsjø inngår naturtypen «Klar kalkfattig innsjø», som har status som sårbar (VU) etter «Norsk rødliste for naturtyper». I fagrapporten «Overføring av Vossadalsvatn i Kvam herad, Hordaland. Konsekvenser for vannkvalitet og ferskvannsressurser, forurensning og støy» skriver at både Vossdalsvatnet og Fitjadalsvatnet «hører til vanntype små-middels, svært kalkfattig, klare». Det blir ikke gjort en drøfting i forhold til «Norsk rødliste for naturtyper».

Øystesevassdraget (vassdragsnummer 052.6Z) er et intakt nedbørfelt på 44,67 km², og elveløpet og innsjøer har et urørt preg og er ikke berørt av kraftutbygginger. Vi ber departementet legge dette til grunn i sin vurdering av «større sammenhengende naturområde med urørt preg».

4.0 Opplysninger gjeldende anadrom strekning

Vi viser til at Øysteseelva er med i frossen genbank i statlig regi, og at gjenoppbygging av lakse- og sjørretstammen startet høsten 2015 med stamfiske, rognplanting i vår, og at dette arbeidet vil fortsette i flere år fremover. Vi ber departementet merke seg at Øystesevassdraget er et nedbørfelt på om lag 44,67 km², og at hydrologien i vassdraget (vannføringen) allerede er på et minimum i forhold til laksens habitatkrav. Vi ber også departementet vurdere om SWECO har utredet konsekvensene for anadrom strekning tilstrekkelig.⁵ Laksefisket i Øysteseelva har vært stengt siden 2006, men ble åpnet igjen sommeren 2016. Vi ber departementet vurdere om overføringsprosjektet

⁵ Jf. «Konsekvenser for fisk og ferskvannsbiologi» (SWECO, 2011):

<http://webfileservice.nve.no/API/PublishedFiles/Download/201001976/572162>

«Tilleggsutredning fra SWECO, 7. juni 2013»:

<http://webfileservice.nve.no/API/PublishedFiles/Download/201001976/778172>

til BKK produksjon kommer i konflikt med gjenoppbyggingsprosjektet som er igangsatt på anadrom strekning.

Rådgivende Biologer gjorde undersøkelser i 2013 i blant annet Øysteseelva for å kartlegge habitat og foreslå tiltak for å forbedre forholdene for sjørørret i vassdragene i Hardangerfjorden. Der påpekes det at eksisterende terskel i øvre del av anadrom strekning bidrar til periodevis tørrlegging av sideløp i dag. I rapporten foreslår Rådgivende biologer å sprengte et løp i terskelen for å gi stabil vannføring i sideløpene også ved lav vannføring. Et slikt tiltak er forventet å øke produktivt elveareal med 8%⁶. Redusert vannføring som følge av en eventuell overføring av øvre deler av vassdraget, vil redusere vannføringen og innvirke spesifikt på foreslått tiltak og sannsynliggjør endret habitatforhold for laks- og sjørørret i negativ retning.

Vi kan ikke se at NVE har gjennomført en vurdering av samlet last på Hardangerfjordsystemet og habitatforholdene for anadrom laksefisk, jf. naturmangfoldloven §10.⁷

5.0 Samlet belastning

Vi mener at NVEs vurdering av samlet belastning ikke er tilstrekkelig gjennomført når det gjelder Øystesevassdraget. NVE skriver i innstilling 14.12.15, s. 43: «I tillegg nevnes at for å unngå stor samlet belastning på elvetilknyttede økosystemer, landskap og friluftsliv, så vil NVE prioritere overføringen fra Vossadalsvatn og Øystese kraftverk for konsesjon framfor en rekke av de omsøkte småkraftprosjektene i området».

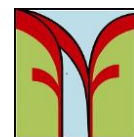
Vi viser også til NVEs vurdering av samlet belastning, s. 37: «I Kvam-Fusa-Samnanger-pakke er det særlig småkraftprosjektene Kastdalselva, Skåro og Dukebotn som har betydning for samlet belastning på landskap og friluftsliv i området. Kastdalselva og Skåro berører sårbart landskap i Fykkesund, og Dukebotn berører sårbart høyfjell. NVE registrerer at det blant organisasjoner og institusjoner som forvalter landskap og friluftsliv har vært mye motstand til nye vannkraftverk i Kvamsfjella og innfallsportene til området. Dersom alle omsøkte kraftverk og overføringer får konsesjon vil dette kunne medføre en betydelig ulempe for friluftsinteresser og sårbart høyfjell». Vi ber departementet merke seg at prosjektene Dukebotn kraftverk, Kastdalselva kraftverk og Skåro kraftverk gjaldt nedbørfelt der hydrologien allerede er modifisert som følge av tidligere vannkraftprosjekter.

NVE har i innstilling 14.12.15 lagt følgende «retningslinje» til grunn når det gjelder prioritering av prosjekter: «I en totalvurdering av fordeler og ulemper for hvert enkelt tiltak mener NVE at fordelene av kraftverk med høy produksjon og eventuelt regulerbar kraft må tillegges større vekt enn fordelene av elvekraftverk med lav produksjon».

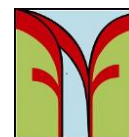
Merknad 5.0:

⁶ «Habitatkartlegging og forslag til tiltak for sjøaure i utvalgte vassdrag ved Hardangerfjorden» (Rådgivende biologer, 2013) rapport nr. 1781. <http://www.radgivende-biologer.no/uploads/Rapporter/1781.pdf>

⁷ Jf. «A conservation plan for Atlantic salmon (*Salmo salar*) and anadromous brown trout (*Salmo trutta*) in a region with intensive industrial use of aquatic habitats, the Hardangerfjord, western Norway» trykt i Marine Biology Research 10:3, ss. 308-322, Skaala et al. (2014).

1. Vi viser til at overføring av Vossadalsvatnet til Samnangervassdraget også kommer i konflikt med «sårbart høyfjell» av stor verdi. Et vurderingsmoment som også ble lagt vekt på i samband med behandlingen av Dukabotn kraftverk (NVE saksnummer 201001238).
2. Vi viser til at de aller fleste tilgrensende nedbørfeltene er preget av inngrep som følge av vannkraftutbygging, magasin og overføringer. Det bør derfor i et samlet perspektiv tillegges betydelig vekt at Øystesevassdraget utgjør et intakt nedbørfelt.
3. Vi viser til at NVE legger følgende «retningslinje» til grunn i vurderingen av samlet last «fordelene av kraftverk med høy produksjon og eventuelt regulerbar kraft må tillegges større vekt enn fordelene av elvekraftverk med lav produksjon». Vi mener på generelt grunnlag – slik saken nå står – at en slik «retningslinje» er i strid med det miljørettslige prinsippet som fremgår av naturmangfoldloven § 10, og prinsippet om «sumvirkningen av mange slik tiltak» etter vassdragsreguleringsloven § 8 og vannressursloven § 25, jf. forarbeidene Ot. prp. nr. 39 (1998-1999). Det må gjennomføres en konkret vurdering av samlet belastning, områdets karakter, nedbørfeltets karakter, naturtyper som er en del av den akvatiske økologien, områdets verdi for friluftsliv og områdets landskapsverdi.
4. Selv om det foreløpig ikke foreligger en offentlig omforent metodikk for vurdering av samlet last, så foreligger det rettslige krav og det foreligger forvaltningspraksis på området.
5. Hensynet til en samlet belastning tilsier at en vurderer både eksisterende inngrep som er fullførte, vedtatte, planlagte og omsøkte inngrep i forhold til økosystem og naturmangfold. Av forarbeidene til naturmangfoldloven, Ot. prp. nr. 52 (2008-2009) er også påvirkning av estetisk karakter relevant som del av vurderingen etter naturmangfoldloven § 10.
6. Det er også naturlig at energimyndighetene vurdering av sumvirkninger tar hensyn til tiltak som er gjennomført som del av energiplanleggingen, for eksempel 420 kV-kraftlinjen Samnanger – Sima, massedeponi og anleggsveier.
7. På s. 10 i NVEs innstilling 14.12.15 står det skrevet: «Området som berøres av utbyggingene ligger i Kvam herad og er sonert til landbruks-, natur- og friluftsformål (LNF)». Vi viser til at arealdelen i gjeldende kommuneplan for Kvam herad har sonert fjellområdet med Vossadalsvatnet og øvre del av Øystesevassdraget til kategorien LNF – n. I føresegnene og retningslinjene til gjeldende kommuneplan for Kvam heter det: «LNF-n»: «LNF-n –område har høy verdi anten som verna naturområde, inneheld spesielle naturfaglege kvalitetar, inngrepsfri natur, viktige viltområde eller ein kombinasjon av desse. Vasskraftutbygging, veganlegg, kraftliner, hytter og andre tekniske installasjonar bør ikkje komma i desse områda. Ved vurdering av planar eller tiltak bør det difor leggjast ekstra vekt på å ivareta desse interessene». Vi viser til at Kvam herad i gjeldende kommuneplan også har egne retningslinjer som berører Øystesevassdraget. Fitjaldalsvatnet og Øysteseelva er sonert som «FN». I retningslinjene står det: «FN- Frilufts- og naturområde (PBL § 20-4, nr 5) som gjeld Øystesevassdraget, skal sikra natur og friluftskvalitetane i vassdraga».
8. Et viktig hensyn er å hindre en bit-for-bit utbygging uten en overordnet plan. Vi viser til at BKK Produksjon har hatt flere planlagte overføringsprosjektet til Samnangervassdraget. Vi viser til at overføring av Vaksdalsvassdraget til Samnangervassdraget (NVE saksnummer 201203082). Saken er fremdeles til behandling i NVE. Vi viser også til at søker har trukket prosjektet «Kvitabekktjørn – Overføring til Samnangervassdraget» som var til forhåndskontroll i NVE (NVE saksnummer 201201695). I følge pressemelding 2.12.13 fra søker ble prosjektet trukket grunnet «Lave kraftpriser i årene fremover gjør at det ikke lenger er lønnsomt å bygge ut (...) overføringen fra Kvitebekktjørna til Samnangervassdraget».

9. Vi viser til at BKK i 2016 startet rehabiliteringen av Frøland kraftverk i Samnangervassdraget. Når rehabiliteringen vil være ferdig i 2019 og vil øke produksjonen med 14 GWh.⁸
10. Vi viser til at NVE i sin drøftelse av samlet belastning legger for lite vekt på allerede gjennomførte vannkraftprosjekter i tilgrensende områder og de inngrep som i dag preger landskap og de akvatiske økosystemene. Vi viser til at vannkraftproduksjonen i tilgrensende områder allerede i dag allerede bidrar med en betydelig mengde fornybar energiproduksjon.
11. Vi viser til at Elkem Bjølvfossen i Ålvik – nedbørfeltet Bjølvfossen rett øst for Øystesevassdraget i Kvam – utvidet og oppgradert gjenvinningsanlegget på Bjølvfossen. Elkem Bjølvfossen uttaler i sin pressemelding, 29. mars 2016: «Oppgraderingen gjør at anlegget vil gjenvinne energi som elektrisitet som tilsvarer forbruket til 4000 norske husstander i året (75-80 GWh). Potensialet for anlegget vil være 85 GWh» og «Investeringen har gitt anlegget en betydelig klimagevinst, og elektrisiteten fra anlegget vil mates rett inn på nettet».

Med vennlig hilsen

På vegne av organisasjonene

Ørjan Sælensminde
FNF Koordinator Hordaland

Saksbehandler
Nicholas Rodriguez
Naturvernansvarlig Bergen og Hordaland
Turlag

Alv Arne Lyse

Fylkessekretær Norges Jeger-
og Fiskerforbund Hordaland/

Redaktør pH-status

Nils Tore Skogland

Daglig leder

Naturvernforbundet
Hordaland

Helene Ødven

Daglig leder

Bergen og Hordaland Turlag

Naturvernforbundet
Hordaland

Bergen og Hordaland Turlag

⁸ <https://www.bkk.no/vannkraft/starter-rehabilitering-av-bkks-eldste-kraftverk>